

Beeldende kunst
in het Kulturhus
te Zwartsluis
door Gery Bouw

Kunst in het Kulturhus

Een eigentijdse verbeelding van een universeel thema

Colofon

Uitgave

Kulturhus Zwartsluis

Coördinatie/organisatie:

Corrie Folkersma, hgoofdbibl. Zwartewaterland

Tekst:

Henk Middelveld, directeur OBD.

Henk Laarakkers, coördinator OCBK/KCO.

Fotografie:

Peter Cox

Druk

Platijn Casparie,
Zwolle

Vormgeving:

Frank de Wit

Financiële medewerking:

Gemeente Zwartewaterland
Wetland Wonene Groep,
Overijsselse Bibliotheek Dienst

Oplage:

2000

Verschijningsdatum:

maart 2002

I.S.B.N.:

90-9015726-3

Kunst

in het Kulturhus

Een eigentijdse verbeelding van een universeel thema

Beeldende kunst
in het Kulturhus
te Zwartsluis
door Gery Bouw

Introductie

Het Kulturhus concept hebben we ontwikkeld omdat we voorzieningen voor mensen in stand willen houden en zelfs verbeteren. Voorzieningen op het terrein van vooral cultuur, zoals bibliotheken en schouwburgen, maar ook op het terrein van de zorg en sociale infrastructuur. Centraal staan daarbij de mensen uit de wijken, steden en dorpen in onze provincie.

Een breed concept dat meewarig bekeken werd toen we het vijftien jaar geleden introduceerden maar waar inmiddels een breed draagvlak voor is ontstaan in Oost-Nederland. "Sociale infrastructuur is geen luxe, geen kostenpost zoals zovelen denken. Hoe beroerder de sociale infrastructuur, des te groter zijn de maatschappelijke lasten. Waar leer je de mensen uit de buurt kennen? Bij de creche, bij de kinderopvang, aan het hek bij de school, bij de kinderspeelplaats en bij het uitlaten van de hond" aldus Jan Willem Duyvendak, bijzonder hoogleraar Samenlevingsopbouw in Aedes Magazine. Wij zouden het Kulturhus aan de voorbeelden van Duyvendak willen toevoegen. Waar vind je een betere plek in Zwartsluis om mensen te leren kennen? Het gepresenteerde kunstwerk in het Kulturhus geeft exact aan voor wie de voorzieningen bestemd zijn: voor alle inwoners van Zwartsluis.

Soms word je geconfronteerd met een gebouw dat in complete harmonie met zijn omgeving is neergezet, soms lees je een dichtregel die precies naar inhoud en ritme past, soms zie je een kunstwerk, dat je raakt omdat het lijkt of het er altijd al geweest is. Het kunstwerk in het Kulturhus van Zwartsluis van Gery Bouw zit in deze categorie.

Raak, precies in de roos, vertederend, oproepend tot bezinning.

Henk Middelveld,
algemeen directeur Overijsselse Bibliotheek Dienst.

Een eigentijdse verbeelding van een universeel thema

Beeldende kunst in het Kulturhus te Zwartsluis door Gery Bouw

Toen eind 2000 het Kulturhus in Zwartsluis officieel werd geopend, was het besluit al genomen om het met een beeldend kunstwerk te bekronen.

Dit Kulturhus, de primeur voor de provincie Overijssel, moet de waarborg zijn dat het voorzieningenniveau op het gebied van cultuur, recreatie, educatie, zorg en welzijn in Zwartsluis op peil is en in de toekomst zal blijven. Het beoogt een open huis te zijn voor alle inwoners van Zwartsluis, een plek waar men elkaar kan ontmoeten en waar een breed scala van activiteiten aan een breed publiek wordt aangeboden.

Gery Bouw kreeg de opdracht het kunstwerk te vervaardigen, dat op 5 juli 2001 op feestelijke wijze werd opgeleverd.

De kunstenaar

Gery Bouw, geboren te Uden in 1957, heeft haar opleiding als beeldend kunstenaar genoten aan de Academie Industriële Vormgeving te Eindhoven, waar zij nu woont en werkt.

Als kunstenaar heeft zij haar sporen verdiend. Een respectabel aantal exposities staat achter haar naam en haar werk is in een groot aantal collecties vertegenwoordigd. Ook heeft zij de laatste jaren een aantal monumentale opdrachten uitgevoerd.

In 1996 realiseerde zij in het kader van het 200-jarig bestaan van de provincie Noord-Brabant een herdenkingsplaquette voor een honderdtal monumenten in die provincie. In opdracht van de Rijksgebouwendienst voerde zij in 1998 in het Ministerie van Justitie te Zoetermeer een kunstopdracht uit: vijf plafondobjecten, verspreid over de vijf etages, centraal in het gebouw. Begin 2002 sluit zij daar een vervolgopdracht af, die qua invulling en benaderingswijze duidelijk overeenkomsten met de opdracht van het Kulturhus laat zien.

Dezelfde opdrachtgever vroeg haar de kunstopdracht in het gebouw van de Raad van de Kinderbescherming te Arnhem te realiseren, hetgeen in 1999 resulteerde in een zestal plafondobjecten verspreid over de verschillende vleugels.

In Waalwijk kreeg Gery Bouw in 2001 de opdracht voor het Twee Steden Ziekenhuis de sluis tussen de operatiekamers en de uitslaapkamers van kunst te voorzien.

Ministerie van Justitie, Zoetermeer, 1998

Raad van Kinderbescherming, Arnhem, 1999

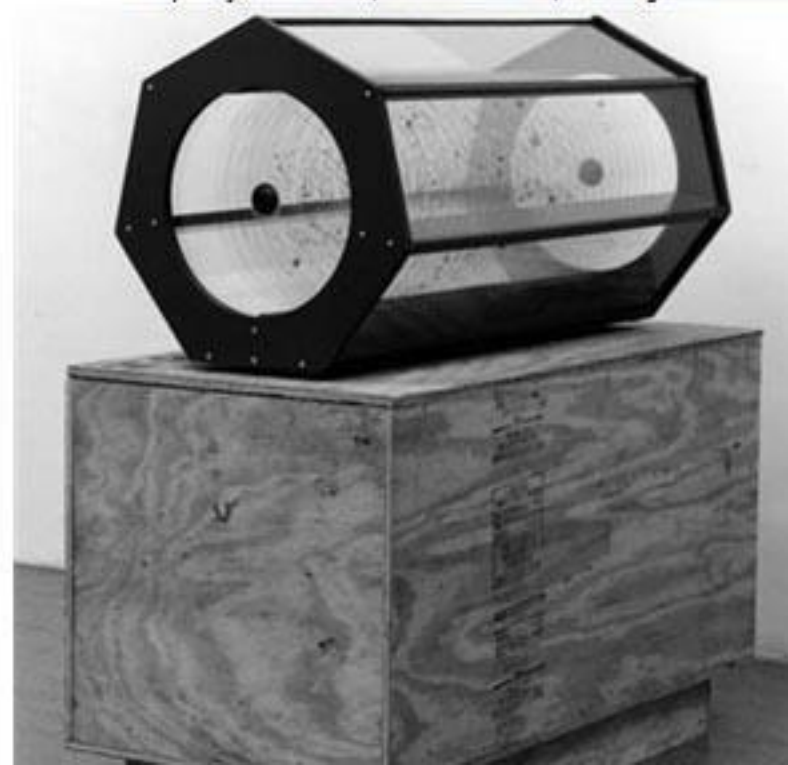
Zowel in deze opdrachten als in haar vrije werk is het consequent toepassen van het materiaal glas opmerkelijk. Gebruik makend van moderne technieken als zandstralen, diepstralen, buigen, smelten en graveren, manipuleert zij het glas zodanig, dat het zich vormt en zet naar haar artistieke inzichten. Het glas wordt veelal gecombineerd met foto's, die zij met behulp van digitale technieken bewerkt met tekstfragmenten, de ene keer met een literair of filosofisch gehalte, de andere keer alledaags, en met decoratieve elementen. Als een rode draad loopt door het oeuvre van Gery Bouw de wens herinneringen aan overgangssituaties vast te leggen: het moment van oud naar nieuw, van bekend naar onbekend, van verleden naar toekomst. Datgene wat de overgang markeert en als sporen daarvan resteert, verbeeldt zij zodanig dat vormgeving en inhoud op elkaar aansluiten en elkaar versterken. Aanvankelijk vond zij haar inspiratie in snelle overgangen zoals het voorbij trekken van het landschap vanuit de trein waargenomen of het ondergaan van andere culturen tijdens haar reizen.

Daarna kreeg zij steeds meer aandacht voor langzaam verlopende overgangsprocessen zoals de tanende macht van een bewind of de ontwikkeling van een volk richting westerse cultuur of dekolonisatieprocessen. Op dit moment ligt haar inspiratiebron meer in de alledaagse dingen dicht bij huis. Teksten, foto's, media, mensen om haar heen zijn de aanleiding. In het bijzonder is zij geïnteresseerd in situaties, die tot contrasten kunnen leiden. Haar werk straalt enerzijds vaak een gevoel voor humor en lichtvoetigheid uit, anderzijds is het haar bittere ernst.

Het vastleggen van de overgang van de ene naar de andere situatie bereikt Gery Bouw door de herinneringsbeelden als het ware chronologisch achter elkaar of naast elkaar te plaatsen. Zij voegt in haar drie-dimensionale objecten, zowel materieel als immaterieel, de vierde dimensie, die van tijd en beweging, toe. Door de combinatie van materialen krijgt het object een transparantie, waardoor de gelaagdheid van de herinnering niet alleen figuurlijk maar ook letterlijk zichtbaar wordt.

[klik voor een grotere afbeelding](#)

Babytalk-jukebox, 1994, 100x100x30 cm, hout en glas

De opdracht

Het Kulturhus in Zwartsluis bestaat voor een deel uit nieuwbouw en voor een deel uit bestaande bouw. In de nieuwbouw zijn op de begane grond de bibliotheek, de kinderopvang en de lokale omroep ondergebracht. Op de drie bovenliggende etages zijn aanleunwoningen voor ouderen en woonvoorzieningen voor geestelijk gehandicapten gerealiseerd. Deze etages zijn middels verbindingsgangen met het bestaande verzorgingshuis verbonden. Hier vindt ook de Stichting Welzijn Ouderen onderdak, alsmede het zorgloket en ouder- en kindzorg.

Onder één dak is een veelheid van organisaties en diensten bijeengebracht.

In het op te richten kunstwerk zou het idee van het Kulturhus tot uiting moeten komen. Dit leidde tot de volgende opdrachtformulering: 'Op diverse voor het publiek toegankelijke plekken in het Kulturhus worden beeldende accenten en markeringspunten gerealiseerd, die vanuit een seriële invalshoek elkaar completeren, naar elkaar verwijzen en inhoudelijk het fenomeen Kulturhus versterken'.

Voor Gery Bouw, die benaderd werd hiervoor ideeën te ontwikkelen, was deze opdracht een boeiend artistieke uitdaging.

Het inhoudelijk uitgangspunt voor het uiteindelijke kunstwerk baseerde zij op een aantal waarnemingen, die haar beeldvorming over het Kulturhus en Zwartsluis heeft bepaald: 'Zwartsluis is een klein dorp van circa 4500 inwoners. Het vormt een hechte gemeenschap

waar iedereen elkaar kent. Omdat het klein is dreigen bepaalde voorzieningen te verdwijnen. Het bundelen van deze voorzieningen in één gebouw is hiervoor een goede oplossing. Daardoor ontstaan nieuwe samenwerkingsverbanden tussen cultuur, zorg en welzijn en worden de contacten tussen de verschillende generaties bevorderd. Het Kulturhus is een ontmoetingsplek voor iedere generatie, men komt er van de wieg tot het graf. Baby's, kleuters, jongeren, volwassenen en ouderen hebben allemaal hun reden hier te komen. In het Kulturhus trekt het leven aan je voorbij. Dat wil ik in mijn kunstwerk zichtbaar maken'. De basis voor het kunstwerk wordt gevormd door 95 portretten van inwoners van Zwartsluis, van elk geboortjaar een. Met dit als vertrekpunt weet Gery Bouw zich op voorhand verzekerd van een brede acceptatie van het kunstwerk door de bevolking van Zwartsluis. Het roept een groot gevoel van betrokkenheid en herkenning op. Er is altijd wel een bekende of dierbare geportretteerd.

Voordat het kunstwerk uit anonieme personen zal bestaan, zijn we een aantal generaties verder.

De foto's, alle vanuit eenzelfde perspectief, zijn gemaakt door de Hasseltse fotografe Joke Mulder. Deze zwart-wit foto's zijn vervolgens door Gery Bouw digitaal bewerkt op een transparante folie, die op glas is bevestigd.

Het 'hoofd'kunstwerk hangt in de bibliotheek op een centrale plaats aan het plafond, op de scheiding van de boekenkasten en de zithoek en leestafels en boven de balie. De 95 transparante portretten (48 x 33 cm) zijn achter elkaar, in leeftijdsvolgorde, met een tussenruimte van 20 centimeter, opgehangen. Het kunstwerk, met een totale lengte van bijna 20 meter, vormt een eigen aparte wereld boven het bibliotheekgebouwen.

Kulturhus, Zwartsluis, bibliotheek, details

Het is een blikvanger voor de bezoeker en straalt door het gecreëerde ritme een zekere rust uit. Afhankelijk van het standpunt en de plaats van de beschouwer verandert de invalshoek.

Met dit kunstwerk, samengesteld uit transparante portretten, biedt Gery Bouw de beschouwer een 'doorkijk' door het leven, ze visualiseert de levensloop en maakt het traag verlopend verouderingsproces zichtbaar.

Door delen van dit kunstwerk op andere plaatsen in het Kulturhus terug te laten keren geeft Gery Bouw concreet inhoud aan de opdrachtformulering.

De ruimten, waar de kinderopvang en de lokale omroep zijn gesitueerd, zijn visueel met elkaar verbonden doordat in de verbindingsmuren een pilaar met aan weerszijde een verticale strook glas is aangebracht. Deze plekken gebruikt Gery Bouw om een aantal portretten te herhalen.

Aan beide zijde van het glas zijn steeds twee portretten zodanig achter elkaar aan het plafond aangebracht dat ze met elkaar een relatie aangaan en de ene ruimte met de andere verbinden. Door de verschillende ruimten heen ontstaat daardoor een lange reeks, vergelijkbaar met die in de bibliotheek, zij het met een beperkter aantal portretten en met een andere interval.

De keuze van de geportretteerden is voor het artistieke concept zeer bepalend. In dit gedeelte van het Kulturhus zijn die personen afgebeeld die complementair zijn aan de gebruikers. In de kinderopvang zijn namelijk de portretten van de ouderen en bejaarden opgehangen. De baby's en kleuters maken zo lijflijk deel uit van het kunstwerk dat de levensloop verbeeldt.

Op een soortgelijke wijze is het kunstwerk in het verzorgingsgedeelte uitgewerkt. In de hal zijn vier keer twee portretten onder elkaar voor een raam opgehangen, waarbij de voor elkaar hangende portretten met elkaar een relatie aangaan, afhankelijk van de positie van de beschouwer. De geportretteerden zijn in dit geval baby's en kleuters en completeren met de bewoners van het verzorgingshuis in beeldende zin de levenscyclus.

Bovendien zijn in de hal ook nog twee perspex boeken met portretten van tieners tentoongesteld, die in principe ook elders in het Kulturhus, afhankelijk van de wens op dat moment, een plaats kunnen krijgen.

In de verbindingsgangen heeft Gery Bouw gebruik gemaakt van de bestaande raampartijen. Op het middelste raam heeft zij de transparante portretten (102 x 113 cm) geprojecteerd, aan de ene kant een mans- aan de andere kant een vrouwspersoon, die als het ware visueel contact met elkaar hebben.

Kulturhus, Zwartsluis, lokale omroep/kinderopvang, detail

Op de eerste verdieping zijn de portretten van twee jonge kinderen tegenover elkaar geplaatst, op de tweede van twee volwassenen en op de derde van twee bejaarden. Zowel letterlijk als figuurlijk laat Gery Bouw het klimmen der jaren zien.

Een context

Gery Bouw kaart in haar kunstwerk voor het Kulturhus, zowel qua inhoud als qua beeldtaal en vormgeving, thematieken aan, waarvan het meer dan de moeite waard lijkt ze in een kunsthistorische context te plaatsen. Enerzijds is dat het iconografische thema van de levenscyclus, anderzijds het vraagstuk tijd en beweging, -de 4e dimensie -, te visualiseren. Deze nadere explicatie heeft het kunstwerk an sich niet zozeer nodig. Het biedt de beschouwer wel de mogelijkheid het kunstwerk in een breder kunsthistorisch perspectief te plaatsen, waardoor het aan zeggingskracht en betekenis kan winnen.

De oude Griekse stad Thebe werd geteisterd door een verschrikkelijk monster, een sfinx, half vrouw half leeuw, die met zijn raadselen het de mensen knap lastig maakte en dood en verderf zaaide. Oedipus, die op dat moment niets te verliezen had, durfde het aan zich met de sfinx te meten. Het aan hem opgegeven raadsel van de sfinx luidde: "s Morgens gaat het op vier voeten, 's middags op twee, 's avonds op drie; maar juist wanneer het zich op de meeste voeten voortbeweegt, zijn zijn ledematen het minst krachtig en behendig". Oedipus had weinig moeite het juiste antwoord te vinden: 'Het raadsel beduidt de mens, die zich in de morgen van zijn leven, in zijn eerste kindsheid, op handen en voeten beweegt. In de levenstijd, waarin zijn krachten sterk zijn geworden, gaat hij alléén op zijn voeten, terwijl de grijsaard aan de avond van zijn leven een derde voet, een staf, als steun nodig heeft'. De sfinx stortte zich in de afgrond en Oedipus was de gevierde held.

De in deze Griekse mythe tot drie fasen gereduceerde levenscyclus, is door de eeuwen heen voor menig kunstenaar een dankbaar thema. Zo ook voor de Symbolist Franz von Stuck (1863-1928), die in 1901 een van zijn variaties op dit thema schilderde. Dat de sfinx hier niet meer als half mens en half dier is afgebeeld, maar als een femme fatale in een uitdagende pose hoort tot de tijdgeest van het einde van de 19e en het begin van de 20e eeuw. Op de onderkant van de lijst is de oplossing van het raadsel, dat de sfinx aan Oedipus opgaf, weergegeven: een kruipende baby, een volwassen man en een grijsaard, gevat in de kringloop van de zon, die de vergankelijkheid van het leven en de sterfelijkheid van de mens in beeld brengen. Heden, verleden en toekomst, ontluiken en vergaan, jeugd en ouderdom, geboren worden en sterven zijn door de eeuwen heen vraagstukken, waarop de mens een antwoord zoekt: de legitimatie en zingeving van het leven.

Franz von Stuck, *Sphinx*, 1901, olieverf op doek, 78,7x152,4 cm
privé collectie (herkomst foto onbekend).

De kunstenaars hebben een eigen idioom ontwikkeld om aan dit thema beeldend inhoud en vorm te geven. In onder meer de westerse Europese kunst zien we daar vanaf de Middeleeuwen diverse voorbeelden van. Dat lange tijd daarbij de christelijke levensvisie met de overtuiging dat na dit aardse leven het hiernamaals wacht, centraal staat, mag vanzelfsprekend zijn. De levenscyclus van de mens werd, naast de eerder genoemde drie fasen, nog in meerdere verdeeld. Zo wordt de levensloop van de mens verbonden met het voortschrijdende jaar, waarbij vier levenstijdperken met de vier jaargetijden corresponderen, of twaalf levensfasen met de twaalf maanden. Zes levensstadia worden gekoppeld aan de zes tijdperken van de geschiedenis, terwijl zeven verbonden zijn aan de zeven planeten.

Daarnaast zijn talrijke voorbeelden van de allegorische figuur Vadertje Tijd, met zijn zandloper en zeis als attributen, van de vanitas en memento mori thema's uit het verleden aan ons overgeleverd. Ook hierin worden we herinnerd aan de vergankelijkheid en nietigheid van het aardse bestaan, het voorbijgaan van jeugd en schoonheid, het verstrijken van de tijd en aan de dood die ons allen uiteindelijk wacht. In haar kunstwerk gaat Gery Bouw, wellicht onbewust, op een eeuwenoud thema verder. Zij tracht de loop van het leven, zij het conform eigen interpretatie en opvatting, vorm te geven. Dat zij daarbij aansluit op een oude traditie zonder daarbij traditioneel te zijn en zoekt naar nieuwe inhouden, geeft haar poging alleen maar meer cachet.

In een kunstwerk de extra dimensie, de illusie van beweging en tijd, weergegeven is ook een artistiek gegeven, dat kunstenaars door de eeuwen heen heeft beziggehouden.

Was het aanvankelijk gebruikelijk in één voorstelling min of meer in tijd opvolgende scènes gelijkwaardig naast elkaar te plaatsen, zodat de voorstelling als een stripverhaal gelezen kon worden, met de ontwikkeling van de fotografie werd het anders. Dankzij de fotografische technieken lukte het voor het eerst beweging door middel van sequenties vast te leggen en te analyseren. De bewegingsstudies van de fotograaf Edward Muybridge (1830-1904) hebben indertijd het nodige losgemaakt. Door bijvoorbeeld van een galopperend paard of van een verspringende man vlak na elkaar een aantal momentopnamen te maken werd een schematisch overzicht van de bewegingen gegeven, die inzicht geeft hoe de beweging werkelijk is opgebouwd.

Muybridges foto's toonden pijnlijk aan dat de accurate en actuele waarneming van kunstenaars veelal niet correct was. De term 'getrouw naar de natuur' verloor aan kracht.

Wat waar was kon niet altijd worden waargenomen, en wat kon worden waargenomen was niet altijd waar. De verdere fotografische en filmische ontwikkelingen hebben bijgedragen aan het verkrijgen van meer inzicht in het fenomeen bewegings- en tijdsverloop. Kunstenaars speelden daarop in. Een exponent hiervan is het Futurisme, een hoofdzakelijke door Italiaanse kunstenaars gevormde beweging, dat ontstaat aan het eind van het eerste decennium van de vorige eeuw en duurt tot het eind van de jaren dertig. Meer de typische instelling ten opzichte van de moderne industriële en technologische wereld, de urbanisatie en de plaats van de kunst daarin, bond de verschillende kunstenaars, dan gezamenlijke stijlopvattingen. Het gemeenschappelijk artistieke standpunt was het uitbeelden van beweging, ritme en dynamiek door compositie, vorm en kleur. Een sprekend voorbeeld hiervan vormt Gino Severini (1883–1966), een van de sleutelfiguren van het Futurisme, met zijn schilderijenreeks met het thema de dans. Zowel op het platte vlak als ruimtelijk tracht hij de beweging in de dans te analyseren en in een sequentie van elkaar opvolgende beelden tot één ritmisch en dynamisch geheel bijeen te brengen en in zijn kunstwerk vast te leggen. Hedendaagse technologische ontwikkelingen, zoals video en computer, bieden de kunstenaars nieuwe mogelijkheden vraagstukken rondom tijd en beweging vergaand te onderzoeken en te exploiteren. Met het kunstwerk van Gery Bouw in het Kulturhus zien we daarvan een in de praktijk gebracht voorbeeld. Enerzijds maakt zij gebruik van de verworvenheden van kunst en kunstenaars uit het verleden. Anderzijds past zij nieuwe technische mogelijkheden toe, waarmee zij het vraagstuk van tijd en beweging naar haar hand zet.

Om meer dan één reden is het kunstwerk van Gery Bouw de moeite waard. Zij verbeeldt niet alleen op een bijzondere wijze de plaats en functie van het Kulturhus in de Zwartsluiziger gemeenschap. Ook borduurt zij verder op 'kunsthistorisch erfgoed', zowel iconografisch als beeldend, om haar idee zo optimaal mogelijk te visualiseren.

Henk Laarakkers

Gino Severini, *Dinamismo di una danzatrice*, 1912, olieverf op doek, 60x45 cm, privé collectie (herkomst foto onbekend).

SLUZIGER
KULTURHUIS

Openbare Bibliotheek Zwartsluis • Purpermeergelaan 224, 8064 DC Zwartsluis • Telefoon: (038) 386 64 93 • Fax: (038) 386 66 157 • E-mail: bib.zwartsluis@bibov.nl